

ΕΙΣΗΓΗΣΗ

**"Περιβαλλοντική ευθύνη για την πρόληψη και την αποκατάσταση
της περιβαλλοντικής ζημίας"
Οι ευθύνες που απορρέουν για τη χώρα μας.**

Μαργαρίτα Χονδρού-Καραβασίλη
Γενική Επιθεωρήτρια Περιβάλλοντος

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με τη νέα οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη αλλάζουν πολλά στο "περιβαλλοντικό γίνεσθαι" της Ευρώπης και της Ελλάδας, διαμορφώνεται ένα νέο καθεστώς ευθύνης και ασφάλισης που συνεπάγεται σημαντικές θεσμικές, διοικητικές και άλλες αλλαγές, ώστε οι αρμόδιες αρχές στα κράτη-μέλη να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» για την πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς.

Τα νέα στοιχεία που εισάγονται - εκτός των άλλων - συνδέουν το "Περιβάλλον" με την "Οικονομία" καθότι η περιβαλλοντική ζημιά θα αποτυπώνεται πλέον με σαφήνεια και κυρίως θα αποτιμάται σε συγκεκριμένα οικονομικά μεγέθη (κόστος μέτρων πρόληψης και αποκατάστασης) έναντι της μέχρι σήμερα εκτίμησης της περιβαλλοντικής ζημιάς αποκλειστικά μέσω του κοινωνικού κόστους.

Η αποτελεσματική εφαρμογή της οδηγίας προϋποθέτει σοβαρή προετοιμασία από μέρους των αρμόδιων αρχών, τόσο για την ορθότερη ενσωμάτωση της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο και την αποτελεσματική εφαρμογή της, όσο και για την ενημέρωση των άμεσα εμπλεκόμενων φορέων εκμετάλλευσης και των υπηρεσιών ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν έγκαιρα και με επάρκεια.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αειφόρος ανάπτυξη¹ βρίσκεται στο επίκεντρο των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) ειδικότερα από το 2001, όταν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ δρομολόγησε τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη και έθεσε φιλόδοξους στόχους για μια πιο ενοποιημένη προσέγγιση όσον αφορά τη χάραξη πολιτικής, ώστε να είναι δυνατόν να επιτευχθούν παράλληλα οι οικονομικοί, κοινωνικοί και περιβαλλοντικοί στόχοι ².

Υπογράμμισε επίσης ότι για την «αειφόρο ανάπτυξη απαιτούνται παγκόσμιες λύσεις», υποστηρίζοντας τοιουτοτρόπως τις προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αναλάβει πρωταγωνιστικό ρόλο σε διεθνές επίπεδο με στόχο την προαγωγή της συνολικής οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης με ταυτόχρονη προστασία του περιβάλλοντος.

Ωστόσο, στην Ε. Κοινότητα εξακολουθεί να παρατηρείται έλλειμμα εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, με αποτέλεσμα την συνεχώς αυξανόμενη περιβαλλοντική υποβάθμιση που εκδηλώνεται όλο και περισσότερο με φαινόμενα που συνηγορούν στο ότι το "κλίμα αλλάζει" πιο γρήγορα από ότι είχε αρχικά υπολογισθεί, καθότι είμαστε ακόμη πολύ μακριά από τους στόχους του Κυότο για τον περιορισμό των αερίων του θερμοκηπίου.

Για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, δεδομένου ότι τα κράτη-μέλη της ΕΕ δεν φαίνεται να μπορούν να ανταποκριθούν ως θα όφειλαν στις δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει, αλλά και της γενικευμένης ρύπανσης οι νέες πολιτικές της ΕΕ αποσκοπούν στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων με την παροχή ισχυρών κινήτρων και τη θέσπιση ικανών οικονομικών και άλλων εργαλείων, τη χρήση ευέλικτων μηχανισμών, εθελοντικών συμφωνιών μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, κ.λ.π.

Και ενώ η περιβαλλοντική κρίση εξακολουθεί να είναι παρούσα και περισσότερο από ποτέ ανησυχητική, η εποχή μας χαρακτηρίζεται από την ανάγκη προσδιορισμού τόσο των επιπτώσεων της παρατηρούμενης αδυναμίας ανάσχεσης των σημερινών μη βιώσιμων τάσεων και το πιθανό κόστος της αδράνειας στο περιβάλλον, την οικονομία και την κοινωνία, καθώς και του καθορισμού των επιδιώξεων και των δυνατοτήτων μας, προκειμένου το περιβάλλον

---

¹ ήτοι η ανάπτυξη η οποία εξυπηρετεί τις ανάγκες του παρόντος δίχως να υποθηκεύει τις αντίστοιχες ανάγκες των μελλοντικών γενεών.

² Τοιουτοτρόπως συμπλήρωσε την στρατηγική της Λισσαβόνας, ώστε να καταστεί η ΕΕ «η πλέον ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία με βάση τη γνώση ανά την υφήλιο, ικανή για αειφόρο οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή».

να μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη των οικονομικών και κοινωνικών στόχων της Στρατηγικής της Λισσαβώνας.

Λαμβάνεται πλέον σοβαρά υπόψη η υφιστάμενη αδυναμία ορθής διαχείρισης των φυσικών πόρων, στους οποίους βασίζεται η οικονομική και κοινωνική πρόοδος, η οποία εφόσον συνεχισθεί θα βλάψει ανεπανόρθωτα την ποιότητα ζωής, θα αυξήσει το κόστος για την οικονομία και την ευρύτερη κοινωνία, και θα περιορίσει την ικανότητα της ΕΕ να επιτύχει τους στόχους της Στρατηγικής της Λισσαβώνας.

2. Το περιβαλλοντικό κόστος

Οι προσπάθειες, σε κάθε επίπεδο, για τον περιορισμό της ρύπανσης και την καταπολέμηση του φαινομένου της υπερθέρμανσης του πλανήτη κοστίζουν αποδεδειγμένα πολλά χρήματα. Πολύ περισσότερα κοστίζουν τα μέτρα πρόληψης και κυρίως αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημιάς που προκαλείται τόσο από την κλιματική αλλαγή (φυσικές καταστροφές όπως πλημμύρες, τυφώνες, κ.λ.π.), όσο και από τη ρύπανση του νερού του εδάφους και της βιοποικιλότητας. Οι ζημιές στο περιβάλλον κοστίζουν στην κοινωνία, όχι μόνο με περιβαλλοντικούς όρους (υποβάθμιση της υγείας και της ποιότητας ζωής), αλλά και με κοινωνικούς και οικονομικούς. Καθότι το κόστος της αποκατάστασης είναι ανυπολόγιστο και πάντα βαρύνει το σύνολο της κοινωνίας.

Εάν υπολογίσουμε, για παράδειγμα, ότι σήμερα στην Κοινότητα υπάρχουν πολυάριθμες τοποθεσίες που έχουν υποστεί ρύπανση, γεγονός που συνεπάγεται σοβαρούς κινδύνους για την υγεία, ενώ κατά τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται θεαματική επιτάχυνση της απώλειας της βιοποικιλότητας και εάν υπολογίσουμε το πιθανό κόστος των μέτρων ανάσχεσης της εν λόγω περιβαλλοντικής υποβάθμισης και της αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημιάς θα αντιληφθούμε σε ποιο "φαύλο" κύκλο έχουμε παγιδευτεί και το ανυπολόγιστο κόστος που πρέπει να επωμισθεί η κοινωνία.

Και ενώ η ρύπανση προκαλείται κύρια από παραγωγικές (οικονομικές) δραστηριότητες που κερδίζουν, συχνά υπέρμετρα, σε βάρος του περιβάλλοντος, της κοινωνίας και της οικονομίας, οι υπεύθυνοι - ανεύθυνοι παραμένουν ανενόχλητοι να συνεχίζουν το καταστροφικό τους έργο και να κατασπαταλούν φυσικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς πόρους.

Όλα τα παραπάνω έχουν εδώ και χρόνια γίνει αντιληπτά και υπάρχει έντονος προβληματισμός κύρια στην ΕΕ. Αναγνωρίστηκε πλήρως ότι, παράλληλα με τη λήψη

γενικών και εξειδικευμένων μέτρων, μόνο η πρόληψη της ρύπανσης και η αποκατάσταση, στο μέτρο του δυνατού, των περιβαλλοντικών ζημιών μπορεί να εγγυηθεί την ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και την υλοποίηση των στόχων και των αρχών της κοινοτικής πολιτικής για το περιβάλλον, ενώ παράλληλα μπορεί να ελαχιστοποιήσει το κοινωνικό και οικονομικό κόστος.

Η αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει" έμεινε για χρόνια μόνο στα χαρτιά και στις διακηρύξεις, παρά το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προετοίμασε - σε συνέχεια Λευκής Βίβλου - μια πρόταση οδηγίας για την περιβαλλοντική ευθύνη σε σχέση με την πρόληψη και την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς, η οποία συζητιόταν περί τα 15 χρόνια, χωρίς να γίνεται δυνατή η έγκρισή της, κύρια λόγω σοβαρών πιέσεων από τα κάθε είδους "lobbies".

Ωστόσο οι προσπάθειες καρποφόρησαν και σήμερα εγκρίνεται πλέον η εν λόγω οδηγία και αυτό αποτελεί για την Ευρωπαϊκή Ένωση ένα ιδιαίτερα θετικό βήμα στην πορεία της προς την αειφόρο ανάπτυξη.

Εισάγεται στο "περιβαλλοντικό γίνεσθαι" ένα ιδιαίτερα καινοτόμο σύστημα που εξασφαλίζει την ουσιαστική εφαρμογή της αρχής "ο ρυπαίνων πληρώνει" για την προστασία της βιοποικιλότητας, του εδάφους και των νερών στην Ευρώπη, θέτοντας σε εφαρμογή βασικές αρχές και του Έκτου Προγράμματος Δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Περιβάλλον, που επίσης προβλέπει τη θέσπιση καθεστώτος ευθύνης³, αλλά και της στρατηγικής της για την αειφόρο ανάπτυξη.

3. Η εφαρμογή της αρχής "ο ρυπαίνων πληρώνει" και το καθεστώς περιβαλλοντικής ευθύνης

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από νέες αρχές και αξίες στο περιβαλλοντικό γίνεσθαι, όπου η οικονομική πρόοδος αξιολογείται παράλληλα με την προστασία του περιβάλλοντος και την κοινωνική πρόοδο, όπου το περιβαλλοντικό κόστος αξιολογείται με νέα δεδομένα και κριτήρια, όπου συνυπάρχει και το οικονομικό και το κοινωνικό κόστος, με αποτελέσματα να επηρεαστούν σημαντικά και οι τρέχουσες πρακτικές προστασίας του περιβάλλοντος.

³ Βλέπε άρθρο 3, παράγραφος 8 της απόφασης 1600/2002/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Ιουλίου 2002, για τη θέσπιση του έκτου κοινοτικού προγράμματος δράσης για το περιβάλλον (ΕΕ L 242, 10.09.2002, σ. 1).

Η απόδοση της ευθύνης και της οικονομικής επιβάρυνσης στους φορείς εκμετάλλευσης, η δραστηριότητα των οποίων προκάλεσε την περιβαλλοντική ζημία ή τον άμεσο κίνδυνο ανάλογης ζημίας, θα αποτελεί σύντομα θεμελιώδη αρχή που θα εγγυάται την πρόληψη και την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας.

Με τον τρόπο αυτό αποκαθιστάται η ισορροπία μεταξύ αιτίου και αιτιατού, απονέμεται δικαιοσύνη, ενώ ταυτόχρονα παρακινούνται οι φορείς εκμετάλλευσης να λαμβάνουν προληπτικά μέτρα και να αναπτύσσουν πρακτικές που να αποσκοπούν στην ελαχιστοποίηση των κινδύνων περιβαλλοντικής ζημίας προκειμένου να μειώνεται η έκθεσή τους σε οικονομικές ευθύνες, χωρίς να θίγονται τα δικαιώματα αποζημίωσης για παραδοσιακές ζημιές, τα οποία παραχωρούνται σύμφωνα με οποιαδήποτε σχετική διεθνή συμφωνία περιβαλλοντικής ευθύνης.

3.1. Πεδίο εφαρμογής

Το νέο καθεστώς περιβαλλοντικής ευθύνης έχει εφαρμογή για τη ζημιά στο νερό, το έδαφος και στη βιοποικιλότητα, μολονότι σε ορισμένες περιπτώσεις η ρύθμιση ορισμένων θεμάτων επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών, όπως σχετικά με τους φυσικούς οικοτόπους και τα είδη που προστατεύονται βάσει της εθνικής νομοθεσίας ή σχετικά με τις περιπτώσεις συντρέχοντος παισίματος. Η περιβαλλοντική ευθύνη αφορά και σε αιτήσεις ανάληψης δράσης, τουλάχιστον επί της αρχής, καθώς και σε περιπτώσεις επικείμενης απειλής ζημίας, ενώ δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις προσωπικής βλάβης, ζημίας ιδιωτικής περιουσίας ή οιασδήποτε οικονομικής απώλειας και δεν επηρεάζει ενδεχόμενα δικαιώματα όσον αφορά ζημιές του είδους αυτού.

Για τους σκοπούς της αξιολόγησης της ζημίας του εδάφους θα είναι επιθυμητή η χρήση διαδικασιών αξιολόγησης των κινδύνων, ούτως ώστε να μπορεί να σταθμισθεί σε ποια έκταση είναι πιθανόν να επηρεασθεί δυσμενώς η ανθρώπινη υγεία, ενώ στο εγγύς μέλλον αναμένεται να διαμορφωθεί ένα εναρμονισμένο πλαίσιο στη βάση νέων πρωτοβουλιών της Ε. Επιτροπής στο θέμα της πολιτικής για το έδαφος, όπως ήδη αναφέρεται στην ανακοίνωσή της “Η διαμόρφωση ενός προγράμματος δράσης για την περιβαλλοντική τεχνολογία”⁴ και “Προς μία θεματική στρατηγική για την προστασία του εδάφους”⁵.

⁴ (COM(2003) 131 τελικό της 25.3.2003)

⁵ (COM(2002) 179 τελικό της 16.4.2002)

Στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας συμπεριλαμβάνονται επίσης ζημιές που προκαλούνται από εκπομπές ή συμβάντα τα οποία έχουν επιτραπεί και τις ζημιές που προκαλούνται από εκπομπές ή δραστηριότητες που δεν θεωρήθηκε ότι ήταν επιζήμιες βάσει των διαθέσιμων επιστημονικών και τεχνικών γνώσεων κατά το χρόνο πραγματοποίησης των αντιστοίχων εκπομπών ή της εκτέλεσης των σχετικών δραστηριοτήτων. Ωστόσο, σε ανάλογες περιπτώσεις, τα κράτη μέλη δύνανται να επιτρέψουν στο φορέα εκμετάλλευσης να μην επωμισθεί το κόστος των δράσεων αποκατάστασης εφόσον είναι σε θέση να αποδείξει ότι το συμβάν, οι εκπομπές ή οι δραστηριότητες που ευθύνονται για τις ζημιές δεν καλύπτονταν από οιαδήποτε των αναφερόμενων περιστάσεων καθώς και ότι δεν έσφαλε εκ δόλου ή εξ αμελείας.

Όσον αφορά στην περιβαλλοντική ζημιά από την πυρηνική βιομηχανία και τη θαλάσσια ρύπανση από τις μεταφορές λαμβάνονται ρητώς υπόψη η Συνθήκη Ευρατόμ και οι αντίστοιχες διεθνείς συμβάσεις καθώς και η κοινοτική νομοθεσία που ρυθμίζει πληρέστερα και αυστηρότερα τη λειτουργία οιασδήποτε εκ των δραστηριοτήτων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας. Διευκρινίζεται επίσης ότι οι διεθνείς συμβάσεις για την ευθύνη των μεταφορών σε περίπτωση, μεταξύ άλλων, θαλάσσιας ρύπανσης δεν υπερισχύουν έναντι των διατάξεων της μελλοντικής οδηγίας εάν δεν έχουν τεθεί σε ισχύ στο οικείο κράτος μέλος.

Η οδηγία, η οποία δεν προβλέπει πρόσθετους κανόνες όσον αφορά τη σύγκρουση δικαιών κατά τον καθορισμό των εξουσιών των αρμοδίων αρχών, εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη των κανόνων περί διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων, όπως προβλέπονται, μεταξύ άλλων, στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις⁶, ενώ δεν θα εφαρμόζεται σε δραστηριότητες κύριος σκοπός των οποίων είναι η εξυπηρέτηση της εθνικής άμυνας ή της διεθνούς ασφάλειας.

3.2. Πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς

Εφεξής, κάθε φορέας εκμετάλλευσης που προκαλεί περιβαλλοντική ζημιά ή άμεσο κίνδυνο ανάλογης ζημιάς θα πρέπει, σύμφωνα με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», κατ' αρχήν, να επωμίζεται το κόστος των απαραίτητων μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης, ενώ σε περιπτώσεις όπου η αρμόδια αρχή αυτενεργεί ή επεμβαίνει μέσω τρίτων, αντί του φορέα εκμετάλλευσης, η αρχή αυτή θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι το προκύπτον γι' αυτήν κόστος θα

ανακτάται από τον φορέα εκμετάλλευσης, ενώ οι φορείς εκμετάλλευσης θα επωμίζονται τελικά και το κόστος της εκτίμησης περιβαλλοντικής ζημίας και, κατά περίπτωση, την αξιολόγηση του άμεσου κινδύνου πρόκλησης τέτοιας ζημίας.

Παρά το γεγονός ότι η οδηγία συμπεριλαμβάνει αρκετές εξαιρέσεις και ειδικές διατάξεις για ορισμένες περίπλοκες περιπτώσεις διαμορφώνει ωστόσο ένα νέο καθεστώς στα θέματα πρόληψης και αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημίας με βασικό άξονα το γεγονός ότι το κόστος σχετικά με τη λήψη προληπτικών μέτρων και μέτρων αποκατάστασης θα βαρύνει τους φορείς εκμετάλλευσης, τόσο στις περιπτώσεις στις οποίες τα μέτρα αυτά θα έπρεπε να είχαν ληφθεί κανονικά, προκειμένου να τηρηθούν οι νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που διέπουν τις δραστηριότητες του, όσο ως προς τις προϋποθέσεις οιασδήποτε άδειας ή εξουσιοδότησης.

Για το ζήτημα των ζημιών που είναι αδύνατο να καταλογισθούν, δηλαδή όπου κανείς φορέας εκμετάλλευσης επωμίζεται την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας, η αντίστοιχη λήψη απόφασης για ανάληψη δράσης ή όχι επαφίεται αποκλειστικά και μόνο στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών τα οποία πάντως οφείλουν να λάβουν τα ίδια τα ανάλογα μέτρα εφόσον δεν είναι δυνατό να ληφθούν από τους φορείς εκμετάλλευσης. Στην περίπτωση αυτή οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να καταλογίζουν, σε κάθε περίπτωση, τις δαπάνες λαμβάνοντας υπόψη την ειδική περίπτωση των χρηστών προϊόντων, οι οποίοι ενδέχεται να μην θεωρούνται υπεύθυνοι για περιβαλλοντική ζημία, στην ίδια βάση και υπό τις ίδιες συνθήκες με εκείνες που ισχύουν για τους παραγωγούς των εν λόγω προϊόντων, καθώς επίσης να επιμερίζουν την ευθύνη, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο και να ανακτούν το κόστος των μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης από τον φορέα εκμετάλλευσης, εντός εύλογης προθεσμίας από την ημερομηνία κατά την οποία έχουν ολοκληρωθεί τα εν λόγω μέτρα.

3.3. Σύστημα χρηματοοικονομικών εγγυήσεων

Οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει επίσης να λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την ενθάρρυνση της χρήσης οιασδήποτε κατάλληλης ασφάλισης ή άλλων μορφών χρηματοοικονομικής ασφάλειας και την ανάπτυξη ικανών μέσων και αγορών για την αποτελεσματική κάλυψη των οικονομικών υποχρεώσεων βάσει της οδηγίας, ώστε για κάθε περίπτωση να υπάρξουν σοβαρές εγγυήσεις για την εφαρμογή των μέτρων πρόληψης και αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημίας, ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καλείται να

---

⁶ ΕΕ L 12, 16.1.2001, σ. 1.

περιλάβει, στις εκθέσεις με τις οποίες επισκοπεί τη λειτουργία του καθεστώτος, πολλά θέματα τα οποία προσδιορίζονται συγκεκριμένα και μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται το θέμα της χρηματοοικονομικής ασφάλειας, ώστε να είναι εγγυημένη η αποτελεσματικότητα του καθεστώτος ευθύνης.

3.4. Η "αξία" του περιβάλλοντος

Με την εναρμόνιση της οδηγίας για την περιβαλλοντική ευθύνη στο εθνικό δίκαιο θα διαμορφωθεί ένα καθεστώς ευθύνης για την πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς που ενισχύει την υφιστάμενη εθνική νομοθεσία και εγγυάται πλέον με άλλους όρους την προστασία του περιβάλλοντος (πρόληψη) και την άμεση αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς χωρίς το κόστος να βαρύνει το κράτος - άρα τον πολίτη - αλλά τον "ρυπαίνοντα".

Αναδεικνύονται έτσι νέες αρχές και αξίες στο περιβαλλοντικό γίγνεσθαι, μεταξύ των οποίων η "περιβαλλοντική" αξία, καθότι το περιβάλλον θα αξιολογείται με νέα δεδομένα και κριτήρια που μεταφράζονται σε σαφείς περιβαλλοντικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς όρους. Το περιβάλλον θα ισοδυναμεί με μετρήσιμη, οικονομικά, "αξία" και αυτό θα έχει ως αποτελέσματα να επηρεαστούν σημαντικά οι νοοτροπίες, αλλά και οι τρέχουσες πρακτικές προστασίας του περιβάλλοντος.

Ο "ρυπαίνων" θα πληρώνει, εκτός από πρόστιμα για "μη τήρηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και περιβαλλοντικών όρων", το κόστος για τη λήψη των απαραίτητων μέτρων πρόληψης και την άμεση αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς. Το γεγονός αυτό μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο και θα επηρεάσει τις υφιστάμενες πρακτικές αδειοδότησης και έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για κάθε έργο και δραστηριότητα, αλλά και τον τρόπο κατασκευής, εγκατάστασης, διαχείρισης και λειτουργίας αυτών. Τόσο η Πολιτεία, όσο και ο φορέας εκμετάλλευσης - ο εν δυνάμει ρυπαίνων - θα είναι υποχρεωμένοι να δώσουν μεγαλύτερη σημασία στη λήψη δραστικών προληπτικών μέτρων, ώστε να ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος περιβαλλοντικής ζημιάς.

Τα ζητήματα εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας θα αντιμετωπίζονται με πιο αποφασιστικό και αποτελεσματικό τρόπο και σταδιακά αναμένεται να υπάρξει ευαισθητοποίηση και κατανόηση βασικών αρχών της αειφόρου ανάπτυξης.

4. Οι ευθύνες που απορρέουν για την Ελλάδα

Είναι γεγονός ότι για να έχουμε αποτελεσματική εφαρμογή της οδηγίας πρέπει να υπάρξει σοβαρή και υπεύθυνη προετοιμασία από μέρους των αρμόδιων αρχών, τόσο όσον αφορά στην ορθότερη ενσωμάτωση της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο, όσο και την αποτελεσματική εφαρμογή της. Αυτό προϋποθέτει εγρήγορη, άμεση ενημέρωση όλων των εμπλεκόμενων φορέων εκμετάλλευσης, των υπηρεσιών και της κοινωνίας των πολιτών καθώς και τη θέσπιση ενός αξιόπιστου μηχανισμού που θα είναι σε θέση να ανταποκριθεί έγκαιρα και με επάρκεια.

Πρέπει να σημειωθεί ότι, λόγω του ότι δεν είναι δυνατό να αποκατασταθούν όλες οι μορφές περιβαλλοντικής ζημίας μέσω του μηχανισμού της ευθύνης, που δεν αποτελεί το κατάλληλο μέσο για την αντιμετώπιση της ευρέως διαδεδομένης και διάχυτης ρύπανσης, εφόσον είναι αδύνατον να συνδεθούν οι αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις με πράξεις ή παραλείψεις συγκεκριμένων εξατομικευμένων παραγόντων.

Ως εκ τούτου πρέπει να αναπτυχθεί ένας συνολικός μηχανισμός ελέγχου που θα εγγυάται την αποτελεσματική χρήση του μηχανισμού της ευθύνης, δεδομένου ότι για την αποτελεσματική εφαρμογή θα πρέπει να υφίστανται ένας ή περισσότεροι ρυπαντές οι οποίοι να μπορούν να εντοπισθούν, η ζημία θα πρέπει να είναι συγκεκριμένη και να μπορεί να προσδιορισθεί ποσοτικά και θα πρέπει να μπορεί να αποδειχθεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και του ή των εντοπισθέντων ρυπαντών.

Το βάρος που πέφτει στις αρμόδιες εθνικές αρχές προκειμένου να διεκπεραιώσουν οι ίδιες τόσο πολύπλοκα καθήκοντα είναι μεγάλο και συνεπάγονται άλλου τύπου οργάνωση των υπηρεσιών, διοικητική διακριτική ευχέρεια, εμπειρογνωμοσύνη, τεχνογνωσία, αποτελεσματικούς μηχανισμούς εφαρμογής και ελέγχου, κ.λ.π., εξασφαλίζοντας συγχρόνως ότι τα έννομα συμφέροντα των σχετικών φορέων εκμετάλλευσης και των άλλων ενδιαφερομένων θα διαφυλάσσονται καταλλήλως.

Οι αρμόδιες εθνικές αρχές θα πρέπει να ανταποκριθούν επίσης και σε ευρύτερες διαδικασίες που εισάγει η οδηγία, όπως το ότι πρόσωπα που επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεασθούν δυσμενώς από περιβαλλοντική ζημία, μεταξύ των οποίων μη κυβερνητικές οργανώσεις που προάγουν την προστασία του περιβάλλοντος, θα έχουν το δικαίωμα να καλέσουν την αρμόδια αρχή να αναλάβει δράση και με τον τρόπο αυτό θα συμβάλλουν

δεόντως στην αποτελεσματική εφαρμογή της οδηγίας, ενώ τα ενδιαφερόμενα φυσικά ή νομικά πρόσωπα θα διαθέτουν πρόσβαση στις διαδικασίες αναθεώρησης των αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων της αρμόδιας αρχής.

4.1. Τα βήματα

Το πρώτο άμεσο βήμα για τη θέσπιση ενός εθνικού καθεστώτος περιβαλλοντικής ευθύνης, στη βάση των κατευθύνσεων της οδηγίας, είναι η αφύπνιση των αρμόδιων αρχών, ώστε να προετοιμάσουν έγκαιρα το αναγκαίο πλαίσιο ρυθμίσεων, εθνικών όρων και κανόνων, που θα εγγυηθούν την αποτελεσματική εφαρμογή της οδηγίας και να εκδώσουν τη σχετική νομοθεσία, παράλληλα με μια πλατιά ενημέρωση όλων των ενδιαφερομένων μέσα από ένα ορθά κατευθυνόμενο διαλόγου που θα δώσει εκκίνηση για μια διαδικασία ουσιαστικής ζύμωσης και ευαισθητοποίησης.

Με δεδομένο ότι το πλαίσιο εφαρμογής της οδηγίας για την περιβαλλοντική ευθύνη αφορά σε δραστηριότητες που καλύπτονται από το σύνολο σχεδόν της υφιστάμενης περιβαλλοντικής νομοθεσίας και άπτεται ευρύτατου φάσματος θεμάτων είναι απολύτως αναγκαίο να δημιουργηθεί, σε κεντρικό επίπεδο, μια νέα "Αρχή" που θα είναι αρμόδια για την εφαρμογή της οδηγίας και θα συνεργάζεται στενά με υπηρεσίες και φορείς που έχουν στην ευθύνη τους την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και με κεντρικές, περιφερειακές και νομαρχιακές υπηρεσίες ελέγχου της τήρησης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Η νέα αρμόδια αυτή "Αρχή", που θα πρέπει να διαθέτει ευελιξία και αυτονομία, μπορεί να είναι μια Ανεξάρτητη Αρχή με σημαντικό ρόλο και εξουσία που θα εγγυάται διαφάνεια και αξιοπιστία και θα διαθέτει ισχυρούς μηχανισμούς ελέγχου, ικανή και πλήρη νομική υποστήριξη, εμπειρογνωμοσύνη, κατάλληλη στελέχωση, πόρους και κάθε υλικο-τεχνική υποδομή, δεδομένου ότι - εκτός των άλλων - θα έχει στην αρμοδιότητά της την καταγραφή δραστηριοτήτων που εν δυνάμει μπορούν να προκαλέσουν περιβαλλοντική ζημιά, τον εντοπισμό των υπευθύνων, τη θέσπιση κανονισμών για την αξιολόγηση του κόστους των έργων αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημιάς και τον καταλογισμό του στους υπευθύνους, την υπόδειξη αξιόπιστων τρόπων αποκατάστασης της κάθε είδους περιβαλλοντικής ζημιάς στο νερό, το έδαφος και τη βιοποικιλότητα, την προσφυγή στα δικαστήρια για την ανάκτηση του κόστους πρόληψης και αποκατάστασης, την ενημέρωση των ενδιαφερομένων. Παράλληλα θα πρέπει να διαμορφώσει ένα σαφές πλαίσιο χρηματοοικονομικής ασφάλειας, που θα εγγυάται την άμεση αποκατάσταση της ζημιάς.